

K. NOREL *Michiel de Ruyter*
op de walvisjacht

HET avondeten in de overheidskajuit van de Groene Leeuw was afgelopen, maar schipper Jochum Jansz, meester Thomas, de chirurgijn, en Antonio, de Bask, die harpoenier was op de Zeeuwse walvisvaarder, bleven zitten. Op een schip dat al weken vast zit in het ijs, is niet veel te doen. Nadat het eetgerei was afgeruimd, kwam de wijnkan op de tafel.

Michiel, de stuurman, deed niet mee aan het drinkgelag. Als er al niet gejaagd kon worden, hij was toch niet verlegen met zijn lege tijd. Er lagen boeken in zijn hut: de Spiegel van de Zeevaart, het Tresor van de Zeevaart en het Itinerario van Jan Huygen van Linschoten. Wie die drie boeken kende, *goed* kende, kon op alle zeeën varen, gesteld natuurlijk dat hij zeeman was. Michiel was zeeman. Van scheepsjongen was hij tot stuurman opgeklimmen. Het zou aan hem niet liggen als hij nog niet eens schipper werd. In de walegang aan bakboord, die naar zijn hut leidde, liep Michiel tegen de kok op, die bezig was om de victualiën voor morgen uit het provisieruim te halen. Er was geen passage in de smalle gang.

‘Een ogenblikje, stuurman!’ zei de kok, zich haastend.

‘Niet nodig, Aart. Ik loop wel even om.’

Inplaats van door de walegang aan bakboord ging Michiel door die aan stuurboord naar zijn hut. Het was er donker, maar hij

kende het pad en trouwens aan het einde van de gang was enig licht. Daar liep Michiel op aan.

In het schemerlicht aan het einde van de gang vertoonde zich wat wits. 't Bewoog, het golfde. Daarachter doemde weer iets op, ook wit, ook golvend. Twee luchtige gedaanten kwamen deinend nader in de nauwe gang. Het leken spoken.

Michiel bleef staan. Al dichter naderden de spookverschijningen. Er was een vreemd gewapper als van vleermuisvleugels. Een holle grafstem liet zich horen: 'De dood... de dood... Antonio, de dood...'

Michiel stond tegen de wand van de gang gedrukt. Eén van de gedaanten gleed voorbij en keerde dan terug. Het golvend wit, in het halfdonker grauw geworden, drong van twee kanten op hem aan. Weer klonk de holle grafstem: 'De dood... de dood... Antonio... de dood!'

Toen schoten plotseling Michiel z'n beide handen uit. Hij greep links en rechts. En hij greep raak.

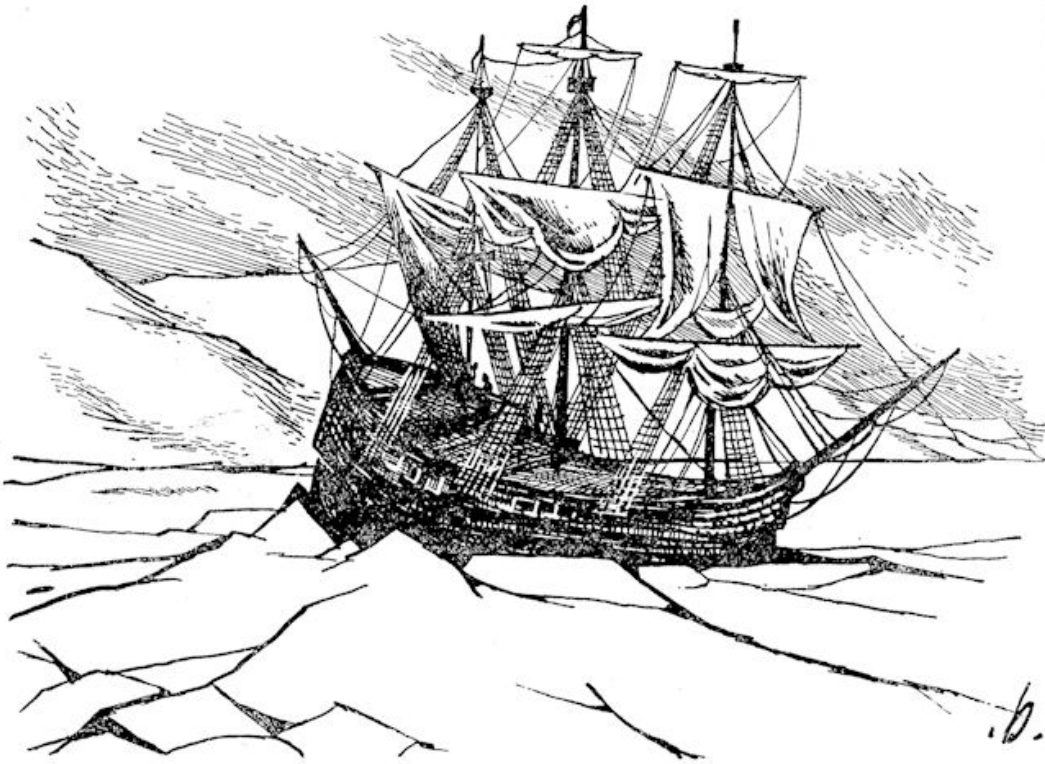
Twee jongens schreeuwden en jammerden van schrik en pijn. Hun botten kraakten in de harde vuisten van de stuurman. 'Los, stuurman, laat alsjeblieft los. Wij zullen het nooit meer doen, stuurman!'

Maar stuurman Michiel kneep nog een beetje steviger en rammelde de knapen door elkaar. Hij had geen medelijden. 'Ja, kerm maar, nu je van een kouwe kermis thuiskomt. 't Had Antonio maar moeten zijn. Jullie hadden onze Bask de stuipen op het lijf gejaagd met jullie spookverschijningen, en je had je krom gelachen om zijn angst.'

De jongens kermden nog harder. En eindelijk liet Michiel hen gaan. Hij wilde ook wel wat door de vingers zien, nu het schip al zoveel weken in het ijs bekneld lag en het jonge volk uit pure verveling kattedekwaad ging doen. Er werden nog wel erger stukken uitgehaald dan dit voor spook spelen om de bijgelovige harpoenier angst aan te jagen.

'Vooruit! En weg die lakens. En wees een beetje voorzichtig met Antonio. Hij is een beste kerel. Jullie moeten hem niet treiteren.' 'Nee, stuurman, nee', beloofden de jongens en ze maakten zich haastig uit de voeten.

Stuurman Michiel ging naar zijn hut en boog zich over het Itine-

rario om de vaart op Ceylon, Java, de specerijeneilanden, Japan en China te bestuderen.

In de stille hut drong af en toe lawaai door. De schipper strompelde naar zijn hut. Die ging z'n roes uitslapen. Antonio belandde in de zijne, zonder overlast, nadat Michiel de spoken voor hem opgevangen had. In het volkslogies was herrie. Die was er om de haverklap, nu het nietsdoen zo lang duurde. Ledigheid is altijd des duivels oorkussen.

De jonge stuurman stopte de vingers in de oren om zijn gedachten bij z'n boek te houden. Op het laatst werd de herrie evenwel te groot. 't Was blijkbaar slaande ruzie. Hij ging er heen. Er stonden twee matrozen tegenover elkaar met het mes in de vuist. Rondom hen stond een kring te hitsen. Een mes ging flikkerend omhoog. Het mes vloog met een boog door het verblijf. De stuurman had de opgeheven arm een forse stoot gegeven.

De matroos wendde zich woedend om, nu razend op degene die hem hinderde. 'Ik zal jou...'

Verder kwam hij niet. De stuurman was een hoofd kleiner dan de

vechtersbaas, maar met zijn donkere ogen hield Michiel alles in bedwang. 'Berg op dat mes, Bastiaan', zei hij tegen de andere matroos.

Die deed het gedwee. En de hitsers van daareven waren ook beschaamd.

Michiel de Ruyter ging de trap op naar het dek.

Het schip lag midden in een kleine baai. Links waren de rotsen van Jan Mayen. Rechts was ijs. Een late zon scheen op dat ijs; het glinsterde als goud.

De stuurman zag er het mooie niet meer van. Het was midzomer. Nu moest het ook in de Poolstreek zomer zijn met open water. Zij moesten volop aan de walvisvangst zijn. Maar zij zaten vast in het ijs, en de mannen liepen werkeloos rond en maakten daardoor ruzie, en de jongens haalden kattenkwaad uit. 't Kwam alles doordat de wind maar steeds in het Noorden bleef.

Op 't ogenblik was er weinig wind. Michiel voelde geen zuchtje. Hij keek naar het topje van de grote mast, zoals hij dikwijls deed. Hé, de wimpel was gedraaid. 't Was Zuidenwind geworden! Dan zou het ijs, dat tegen het eiland opgejaagd was, worden afgezet. Dan kwam er open water.

Michiel klom van het tussendek naar de kampanje. Hier stond hij hoger en kon dus verder zien.

Ginds glinsterde het anders dan dichtbij. Was daar al open water? Hij werd er zeker van, toen hij een fontein zag spuiten, en verder weg nog eens een zuil van water. De zee was open en er zwommen walvissen!

Michiel liep haastig naar de hut van de schipper. Hij klopte aan. Doch het enig antwoord was een luid gesnurk.

Michiel deed de deur open. 'Schipper, de wind is om; er is open water; en er zijn walvissen in de buurt.'

Maar de schipper sliep zijn roes uit en hoorde niets.

Toen handelde Michiel. Hij liep naar het volksverblijf, waar de dobbelstenen over het verkeerbord rolden, kan na kan werd leeggedronken en het alweer op ruzie aan zou gaan.

'Alle hens aan dek!'

Er ging een schok door het volk. Bij 'alle hens' vloog altijd alles. Maar toen begonnen ze schaterend te lachen. De stuurman wou hen er tussen nemen. Ze zaten immers vast en het was stil weer.

Michiel schertste niet. 'De zee is open. Ginds zwemmen walvissen. We gaan een geul zagen naar het open water. Alle hens!' Toen waren het dobbelspel, het bier en alle ruzies plotseling vergeten.

De mannen sprongen van het schip op het ijs. Ze gingen aan het werk met lange zagen. Ze zetten de zware boten overboord. Ze werkten allemaal als paarden.

Toen de geul gezaagd was, was het donker. De korte zomernacht van het hoge Noorden was begonnen. 't Trof goed. De kerels hijgden als blaasbalgen, van het harde werken. Zo konden ze niet op de walvisjacht.

'Naar kooi!' gebod Michiel. Alleen de kok bleef werken.

Toen enkele uren later de zon in het Noordoosten opging, maakte de stuurman *overal*. De kok had een flink maal gereed. De mensen aten en dronken. En daarna in de boten.

In de stuurmansboot stond Michiel de Ruyter aan het roer; er zaten twaalf stevige matrozen aan de riemen, op de voordoft zat

Antonio, de Bask, de harpoen met scherpe punt en weerhaak tussen de knieën.

De stuurman commandeerde scherp. 'Haal op gelijk!... één, twee!' De logge boot schoot door het water in de richting waar fonteinen spoten en waar een donkere walvisrug de gladde spiegel van het stille water scheurde.

'Bakboord strijken!' commandeerde plotseling Michiel, terwijl hij het roer omgooide.

De boot wendde scherp.

'Haal op gelijk!' klonk het bevel. 'Eén... twee!'

De stuurman had een vis vlakbij ontdekt. Hij dreef zijn roeiers tot het uiterste op. 'Eén, twee... één, twee. Haal door!'

De Bask stond bij de boeg. Hij hield de harpoen hoog boven het hoofd.

De vis week uit. Weer wendde Michiel. Nog feller dreef hij zijn roeiers aan. De boot schoot als een pijl door het water.

Nu! De Bask wierp zijn harpoen met kracht.

Opeens kookte de zee. Het water schuimde en bruiste. De roeiers moesten zich vastgrijpen aan de doften om niet uit de boot gegooid te worden. Twee waterzuilen spoten hoog op en één van die fonteinen bruiste bij het neerkomen in de boot. De roeiers werden overstelpt. Zij merkten het niet eens, zo waren ze allemaal in spanning. Een machtige staart sloeg in één ruk alle stuurboordsriemen weg. En daarop was de walvis plotseling verdwenen, terwijl de boot danste op een ziedende zee.

Doch de harpoen zat vast. De lijn liep met grote snelheid van de trommel.

Stuurman Michiel wist wat hij had te doen. Hij liet onmiddellijk de helft van de bakboordsriemen in de stuurboordsdollen leggen en roeien in de richting, waarin een bloedspoor, zichtbaar in het groene water, de plaats wees, waar de walvis zwom, opdat de draad niet knappen zou bij de schok, wanneer de lijn was uitgevierd.

Daar spande zich het touw.

De lijn doorstond de schok. De walvis sleepte de boot mee met groter vaart dan twaalf stevige matrozen hadden kunnen roeien. Opeens veranderde de vis van richting. Hij scheurde de steven naar bakboord. En daarna joeg hij volle vaart naar stuurboord.

Stuurman Michiel was op alles verdacht. Hij volgde iedere wending van de vis onmiddellijk. De boot viel soms uit het lood, maar hij kapseide niet.

‘Stuurman!!’ De roeiers schreeuwden.

De walvis met de rugvin boven water zwemmend schoot recht op de boot aan. Hij wilde zijn belager blijkbaar rammen. Als die torpedo raakte zou de sloep aan spaanders gaan.

Maar stuurman Michiel week snel uit. De walvis schoot er langs. Nu was de scherpste strijd voorbij. De vis werd moe. Hij kwam al vaker boven water om adem te scheppen. Het water achter hem kleurde zich steeds dieper rood. Zijn snelheid minderde. De rukken aan de lijn werden zwakker. Stuurman Michiel kon beginnen naar het strand te koersen, al hield hij soms weer af, wanneer de walvis met een laatste krachtsinspanning opeens een andere kant heen zwom. Maar eindelijk liet hun prooi zich slepen.

Ze roeiden door de geul de vorige avond in het ijs gezaagd. Aan wal stond men al klaar met sterke lijnen om de buit op het droge te slepen. De ketels rookten reeds voor het koken van de traan. Na maanden van werkeloosheid werd het nu druk op Smeerenburg.

Michiel de Ruyter liet dit werk aan anderen over. Hij nam een fris stel roeiers in zijn boot en voer weer uit, want buiten spotten meer fonteinen. De Bask zat weer voorin, een nieuwe harpoen tussen de knieën.

‘Haal op, gelijk! Eén... twee!’ Michiel Adriaanszoon commandeerde. De roeiers roeiden. Antonio slingerde zijn harpoen. Zij vingden achttien grote vissen.

‘Godt danck van synen seghen’, schreef de stuurman van de Groene Leeuw die 12de Augustus 1635 in het journaal.